

מראי מקומות - קידושין ע"ט

פנוי מהני, וצ"ע). וכ' התוס' הרא"ש, דלפ"ז מיירי דוקא דקידשה אביה תחלה, דאם קידשה עצמה מעיקרא, יתכן דשניהם לא חלו, דהיא קידשה עצמה כשהיא נערה, ואביה קידשה כשהיא בוגרת, וא"כ בזה אמרי' דלכ"ע אינה מקודשת, דמוקמי' אותה על חזקת פנוי'. והק' הפני יהושע, אכתי אינו מיושב כל הצורך, דכיון דבשעה שקידשה אביה היתה לה חזקת פנוי, א"כ לכאו' מיד הוכרע דקדושי אביה אינן קידושין, וחידוש הוא לומר דבשעה שקידשה עצמה חוזר וניעור הספק של קידושי אביה. ות"י החזון איש (אה"ע פ', כ"ו) דכאן אין דנין להעמידה על חזקת פנוי' שלה עד שהיא בוגרת לפנינו, דכל זמן שהיא ספק נערה ספק בוגרת, הרי דינה הוא לאוקמה על חזקת נערה שלה (ואפי' ביום דמשלם שית, דמה דאמרי' דביום דמשלם שית אין לה חזקת נערה, היינו רק כיון שהיא בוגרת לפנינו). וא"כ, כיון דאינה בוגרת לפנינו עד לאחר שקידשה עצמה, א"כ מעולם לא הי' מקום לאוקמה על חזקת פנוי' שלה.

(ד) **ושמואל אמר חיישינן לקידושי שניהם - הק' הבאר יצחק** (אה"ע ג', ענף א' ד"ה וכן לכאו'), למה הוי קידושי שני קידושין בכלל, הרי אם הי' יודע המקדש השני שהאשה תהי' אסורה לו מספק מחמת הקידושין הראשון, ודאי לא הי' רוצה לקדשה, ולכאו' הוי מקח טעות (וכמו שמצינו במי שלקח ספק טריפות, דהוי מקח טעות כיון דסכ"ס אסור לו לאוכלה מחמת ספק). ורוצה להוכיח מכאן דמה שהאשה אסורה לו בביאה אינו חשיב מקח טעות (אפי' אם האיסור הוא איסור ודאי), אלא דכ' לדחות די"ל דכיון דספק הוא אולי יגרשנה הראשון והוא ישאנה, א"כ כדאי הוא לו לקדשה על הצד הזה, וא"כ אינו מקח טעות בודאות. עוד כ' לחלק, לפי מש"כ הרמב"ם דחייבי עשה אינו מק"ט, כיון דאינו איסור חמור, א"כ י"ל דה"ה ספק איסור לאו (ומשמע אף ספק א"א) יהי' נחשב לאיסור קל, ואינו מק"ט [אולם עדיין צ"ע מ"ש מספק טריפות].

(א) **אם שלו קדמו קידושיו קידושין - פרש"י**, דבטלי' לשליחותי' דשליח. ולכאו' דברי רש"י תמוהים, למה צריכים לזה, תיפוק לי' דכיון שהוא קיבל קידושין בשבילה, הרי היא כבר מקודשת, וא"א שיחול עוד קידושין. וע' במאירי שכ' "ויראה לי שאפי' מת אותו שקבל אביה את הקידושין מיד, ואח"כ קבל השליח קדושה, שאף זה אינו כלום, שכבר נתבטל שליחותו, והרי הוא כמקדש שלא ברשות אביה". וי"ל דלכך כ' רש"י דביטל השליחות, לענין נפק"מ כזה. ועוד יש נפק"מ כמש"כ המקנה, דאם הוא קיבל קידושין שיהי' חל לאחר ל', ובין כך קיבל השליח קידושין, אם ביטל השליחות ע"י קבלת קידושין שלו, הרי הקידושין שלו חל לאחר ל', אבל אם רק אמרי' דבדרך כלל קידושין שלו קודם, כאן הרי לא קדם חלות קידושין שלו [אולם ע"ש עוד שכ' ג"כ להיפוך, דאם השליח מקבל קידושין שיחול לאחר ל', והאב קיבל קידושין בין כך, לא מהני קידושי האב, שהרי אין שייך עוד לבטל השליחות. וזה צ"ע, דנהי דאינו יכול לבטל השליחות, אבל תיפוק לי' דיכול לקבל קידושין ושהי' הקידושין שלו חלין מיד, וצ"ע].

(ב) **ואם רצו, א' נותן גט וא' כונס - הק' המהרי"ט**, מהו החי' בזה, ות"י דקמ"ל דאין כופין א' מהן לגרש, אע"פ שאינה ראוי' לשום א' מהם כל זמן שאין נותנים לה גט, אבל כיון דמעשי' גרמו לה, אין כופין אותן ליתן גט (וליאסר בקרובי' ע"י כן). א"נ, קמ"ל דאין חשש שמא יאמרו הרואים דמי שכנסה באמת החזיר גרושתו אחר קידושי שני.

(ג) **קידשה אביה בדרך וקידשה עצמה בעיר - הק' תוס'**, ליפלגו רב ושמואל בקידשה אביה גרידא, דיש להסתפק האם הקידושין חלין או לא, ול"ל קידושין דידה. ות"י דבקידשה אביה לחוד ודאי אין כאן מח', דבההיא מודה שמואל דאינה מקודשת, דמעמידין אותה על חזקת פנוי' שלה, והרי היא בוגרת לפנינו, ואין קידושי האב קידושין, משא"כ היכא דממ"נ היא מקודשת, א"כ שוב אין לה חזקת פנוי', ושפיר פליגי (אולם ע' בשב שמעתתא עם ביאורים והערות להגרש"ז [ג', ו', אות כ'] שהק' מהגמ' לעיל [יב]. דמבואר דאף בכה"ג דממ"נ עכשיו מקודשת, מ"מ אמרי' דחזקת

דדידן, בזה מהכ"ת לומר דאזלי' בתר חזקה דהשתא. וביאר דכמו דחזקה דמעיקרא אין בה שום סברא, אלא דאמרה תורה לדון על זמן המסופק כפי מה שהי' ידוע לנו מעיקרא, כמו כן מזה הכלל יש לנו לומר דכיון דעכשיו ידוע המציאות של עכשיו, יכולים לדון ג"כ על זמן המוקדם לעשות כפי מה שידוע לנו עכשיו. ורק אם הידיעות מתנגדות זו לזו, אז אזלי' בתר חזקה דמעיקרא, ידיעה דמכבר עדיפא מידיעה של עכשיו.

(ו) **ושמואל מ"ש ממקוה וכו'-** הק' תוס', הא קו' זו לרב ג"כ, דהא רב מודה דהיכא שיש חזקה דמעיקרא אזלי' בתרי' אפי' במקום חזקה דהשתא. וכ' דאה"נ, הקו' הוא גם לרב, אלא דהקו' לשמואל הוא בהדיא טפי. וכ' רעק"א (שו"ת סי' ז') ליישב, דביאור המח' רב ושמואל הוא, דרב ס"ל דמקום דליכא חזקה דמעיקרא אזלי' בתר חזקה דהשתא, ושמואל ס"ל דלעולם לא אזלי' בתר חזקה דהשתא. וא"כ, י"ל דלגבי ציור דמקוה, הרי רב יודע שיש חזקת טומאה שהוא כנגד החזקת שלם של המקוה, וא"כ בזה שפיר אמרי' דחזקת שלם של המקוה וחזקת טומאה של הגברא מבטלין אהדדי, וממילא נשאר רק בספק וחזקה דהשתא, וא"ש לרב. ורק לשמואל, דס"ל דחזקה דהשתא אינו כלום, אפי' במקום דליכא שום חזקה אחרת, שפיר יש להק' לו מה מהני הא דחסר הוא לפנינו.

(ז) **אדרבה, העמד מקוה על חזקתו ואימא לא חסר-** הק' תוס' ישנים, מהו לשון אדרבה, הרי אף אם העמד מקוה על חזקתו, הרי יש ג"כ חזקת טומאה של האדם, וא"כ הו"ל להיות ספק. וכ' הפני יהושע דכיון דעיקר ספק אינו אלא על המקוה, דאם המקוה כשרה, ממילא הטובל שם טהור, וא"כ שפיר אמרי' דיש לסמוך על חזקת המקוה בלבד.

(ח) **הוא מוציא מידם בלא ראי'-** ביאר המאירי דמיירי דוקא בקרקע, דאמרי' דארעא בחזקת מרי קמא עומדת עד שיתברר שיצא מרשותו, אבל אם החזיקו במטלטלים, אז אין הנותן יכול להוציא מידם בלא ראי'.

(ה) **לא צריכא דקדיש בהווא יומא דמשלים** ששה- ע' בשב שמעתתא (ג', ט"ז) שביאר שי' רש"י בהסוגיא, ע"פ מש"כ בכמה מקומות בהגמ', דביומא דמשלים שית ליכא שום חזקה דנערות או בגרות, דהיום היא עשויה להשתנות, וכ' הש"ש דמבואר ברש"י דס"ל לרב דכיון דליכא חזקה דמעיקרא, אזלי' בתר חזקה דהשתא, ושמואל ס"ל דלעולם לא אזלי' בתר חזקה דהשתא, ולכן חיישינן לקידושי שניהם. אולם כ דמבואר ממש"כ תוס' בעמוד ב' דביאר באו"א, דהא כ' שם (ד"ה מי) דאין חזקה דנערות "כיון דרגילות הן לבוא בבקר", משמע דרק משום דסתם נשים נעשין בוגרות בבקר, אבל אם הי' ספק השקול, משמע דלא מהני מה שהיא בוגרת לפנינו (ושמואל יסבור דאפי' במקום רוב כזה לא אזלי' בתר חזקה דהשתא). וע' בקובץ שעורים (כתובות רעב) שהק' על הבנה זו ברב, דס"ל דאזלי' בתר חזקה דהשתא, הרי מה דלא אזלי' בתר חזקה דמעיקרא, היינו משום דכיון דיום זה הוא היום דמשלים שית, א"כ הרי היום החזקה היא עשויה להשתנות, וא"כ אין שייך חזקה דמעיקרא. אבל לכאו' שייך לומר כן לענין חזקה דהשתא ג"כ, דכיון דיום זה נשתנה מנערות לבגרות בתוך היום, אז לכאו' אין שייך לומר דכיון דהשתא, בסוף היום, בוגרת היא, דגם מעיקרא היתה בוגרת, הרי יום זה הוא יום השינוי, וא"כ כל המושג של חזקה אין שייך לאותו יום. ותי' "וצ"ל כיון דהיום עומדת להיות בוגרת, איתרע חזקת נערות, אבל לא חזקה דהשתא דהיא בוגרת לפנינו" נצ"ע כוונתו, ואולי סברתו לומר, דאין הביאור בחזקה דהשתא כמו חזקה דמעיקרא, דמצבים אינם משתנים, אלא דסברא אחרת היא, דצריכין אנו לדון טפי עם המצב שהוא לפנינו, וצ"ע בזה. ובעיקר דין של חזקה דהשתא, כבר העיר בשערי ישר (ב', ד') דמהו המקור לזה, הרי חזקה דמעיקרא נלמד מדין נגעים, אבל חזקה דהשתא מנלן. והביא מרעק"א ביבמות (פ') דהוי מדין חזקה דמעיקרא, דכיון דעכשיו הוא באיזה מצב, יכולים לומר דמעולם הי' במצב כזה, שהרי חזקה דמעיקרא אומרת דדברים אינם משתנים, וא"כ, אם עכשיו הוא במצב כזה, מסתמא לעולם היתה במצב כזה. אולם העיר השע"י דזהו רק היכא דאין ידוע לנו שמעולם לא הי' במצב זה, אבל אם ידוע לנו דלא הי' מעולם במצב זה, וכמו בההיא

מאורעות בפנינו, ושתייהן ידועות, אלא ספק בכ"א מהן אם הועיל או לא, ובוזה צריך עדות מעליא. וביאר דטענת ברי שלא מצטרף להחזקה דהשתא, וממילא אין חוששין לקידושי אביה.

(ב) **מביא ראי' על הבנים** - הק' התוס' יו"ט, לפי ר' יהודה דלעיל דס"ל דנאמן אב על בנו משום יכיר, למה אינו נאמן כאן להכשירו. ותי' דמשום מעלה עשו ביוחסין אמרו חכמים שלא להאמינו להכשירו (ופשוט דכל הקו' הוא רק לשי' הרמב"ם דנאמן אדם לומר על מי שאינו מוחזק לנו שהוא בנו שבנו הוא, אבל לשי' הרשב"ם ודעימי' דרק על מי שהוא מוחזק שהוא בנו נאמן לומר עליו דפסול הוא, הקו' אינה מתחלת). עוד הק' התויו"ט, למה צריך להביא ראי' בכלל, מהכ"ת שלא יהי' כשר, הרי בלא ערעור קיי"ל דכל משפחות בחזקת כשרות הן עומדות. וכבר כ' הרע"ב (משנה ד') דכל הדין דצריך לבדוק אחר ד' אמהות הוא רק היכא שיש ערעור, וכאן הרי אין שום ערעור (והוא ע"פ הגמ' לעיל [עו:]). והביא התוס' יו"ט מהמגיד משנה דיש "משפחות הבדוקות", דהיינו, דרוצים להיות נחשבים מיוחסות לענין כהונה, או דוכן, או סנהדרין. ומי שרוצה להיות מן המשפחות הבדוקות, צריך להביא ראי' על בניו. אבל אה"נ, מי שאינו רוצה להיות דוקא ממשפחות אלו, יכול לסמוך על החזקת כשרות שיש בכל משפחות.

(ג) **באשה אחת** - פרש"י, שאם אמר שהיו לו ב' נשים, ומתה האחת, ואלו בני' של האשה החי', צריך להביא ראי' גם על הבנים שהם בניה, ואף אם היו כרוכין אחריו, דשמא בניה של חברתה היו וגדלתן. והק' הרש"ש, ליהמני' במגו שהי' יכול לומר דלא הי' לו אלא אשה א', וכ' דאולי מיירי שיש עדים שהיתה לו אחרת ומתה [אולם לי' רש"י לא משמע כן, רצ"ע].

(ט) **נימא רב דאמר כר' נתן** - כ' הפני יהושע דלכאו' משמע מכאן דהגמ' סבר דלרב אפי' אם יש חזקה מעיקרא, אמרי' דחזקה דהשתא עדיף מיני', דכאן הרי יש לו חזקה מעיקרא דהי' בריא, ומ"מ אמרי' דלר' נתן אזלי' בתר חזקה דהשתא אם שכ"מ הוא, ואמרי' דרב כר' נתן. וזה דלא כמש"כ תוס' בעמוד א', דאף רב מודה דהיכא שיש חזקה דמעיקרא לא אזלי' בתר חזקה דהשתא. וכ' דע"כ ס"ל להגמ' עכשיו דמהני חזקת ממון יחד עם החזקה דהשתא להיות תרתי במקום חדא דחזקה קמייתא. ומסיק דרב יכול לסבור אף כר' יעקב, דחזקת ממון עדיף כ"כ דאפי' כנגד חזקה דהשתא וחזקה קמייתא.

(י) **ושמואל אמר אנא דאמרי אפי' לר"נ, עד כאן לא קאמר ר"נ התם, דכ"ע בחזקת בריאים קיימי** - כ' הפני יהושע, דאע"ג דס"ל לשמואל שאין הולכין בממון אחר הרוב, שאני הכא דכ"ע בחזקת בריאים קיימי, וגם הנותן גופא הי' ודאי בריא בשום פעם, וא"כ, עדיף משאר רוב. אבל החזון איש (אה"ע פ', א') כ' דאין הביאור כאן דמהני מדין רוב, אלא דכיון דהנותן נתן מתנה, אינו יכול לבטל מתנתו בטענה שהי' שכ"מ וממילא מתנתו היתה על תנאי, כיון דהשתא בריא הוא ורובא דאינשי בריאים הם ואין כאן ספק ידוע (דאי"ז נקרא דהולכין בממון אחר הרוב להוציא מן המוחזק). אולם לכאו' עדיין ק', דאם כ"ע בחזקת בריאים קיימי, א"כ מה לי דעכשיו שכ"מ הוא, הרי סכ"ס כ"ע בחזקת בריאים הם, ולימא דודאי הי' בריא בשעת המתנה, ולמה צריכים להביא ראי' אם עכשיו שכ"מ הוא. וכ' התוס' הרא"ש דלא אמרי' הא דכ"ע בחזקת בריאים קיימי אלא להעמיד ממון על חזקתו [והדאי דבריו אינם כפשוטן, דהיכא דבריא הוא עכשיו מוציאין הממון מחזקתו ע"י הא דכ"ע בחזקת בריאים. ולכאו' צ"ל דכוונתו דכיון דעכשיו שכ"מ הוא, ומלבד החזקת ממון יש ג"כ חזקה דהשתא, ואולי קורא לזה חזקת ממון, כיון דבאשר הוא שם הממון צריך להיות אצלו, ודוחק הוא בלשונו, ורצ"ע].

(יא) **אידי ואידי כשמואל, כאן בהכחשתו** - הק' החזון איש (אה"ע קכ"ד, י"ז), איך היא נאמנת להכחישו, הרי דבשב"ע הוא, ואין דבשב"ע פחות משנים. וכ' דאין לומר דהוי זה כמו ע"א לברר, כמו שמצינו לעיל, דע"א יכול לברר דבר שבערוה, דכאן הרי יש ב'